

A telefonhírmondó és szórakoztató rádió.

Irta: GLÁZER JENŐ, m. kir. postaigazgató.

Courte histoire du „Telefonhírmondó” („Messenger Téléphonique), prédécesseur de la radiodiffusion, ainsi que de la radiodiffusion hongroise. Par Eugène Glázer, directeur des postes.

Théodore Puskás, inventeur génial hongrois avait, par l'invention du „telefonhírmondó”, anticipé de plus de 30 ans l'idée réalisée par la radiodiffusion. A Budapest, en 1893, on avait déjà mis en service une installation, en exploitation encore à présent, moyennant laquelle le programme de la centrale, ou d'un local quelconque relié à la centrale, peut être écouté à la fois par tous les postes d'abonnés.

Amikor a magyarországi távbeszélő ötven éves évfordulóját ünnepljük, meg kell emlékeznünk Puskás Tivadar zseniális találmányáról. a telefonhírmondóról is, amely tulajdonképpen nem egyéb, mint a távbeszélőnek oly célra való felhasználása, amellyel a feltaláló több mint harminc esztendővel megelőzte a szórakoztató rádióhírmondó által megvalósított gondolatot. Puskás Tivadar ezzel a találmányával ugyanis lehetővé tette azt, hogy egy központi helyen felszerelt mikrofonba mondott szavak, hangok nemcsak egy vagy két, hanem egyszerre több száz vagy ezer, illetőleg mindazokon a helyeken felvehetőek voltak, amelyek a központban felszerelt mikrofonnal vezeték útján összeköttetésben állottak.

Puskás Tivadar a fentemlített találmányának engedélyezése tárgyában 1893. évi március hó 2-án az alábbi kérvényt intézte Lukács Bélához, aki akkor Magyarország kereskedelmi minisztere volt:

„Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

A találmányomat és tulajdonomat képező „Telefon Hírmondó”-val, melyre vonatkozólag szabadalmamat 1892. évi július hó 14-én 46.990. és 1893. évi február hó 4-én 9.093. számok alatt Nagyméltóságod vezetése alatt álló m. kir. minisztériumnak szabályszerűleg bejelentettem, Nagyméltóságod kegyes szóbeli engedélye folytán széles alapra fektetett, beható kísérleteket tettem, melyek folyamán ezen Telefon-Hírmondónak életképessége és közhasznú volta minden kétséget kizárólag igazolást nyert.

Minthogy ily biztató tapasztalatok után a Telefon-Hírmondót Budapest fő- és székvárosban létesíteni óhajtom, ennél fogva az 1888 : XXXI. tc. rendelkezéseire való tekintettel azon alázatos kérelemmel

bátorkodom Nagyméltóságodhoz fordulni, miszerint ezen Telefon-Hírmondónak Budapest fő- és székvárosában való létesítésére, berendezésére és üzletbentartására a kizárólagos engedélyt nekem ötvenévi időtartamra megadni kegyeskedjék.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy kérdésben forgó találmányomra a szabadalmat nemcsak a kontinens összes államaiban, de, sőt több tengerentúli államban is biztosítottam már.

Szent meggyőződésem, hogy ezen idegen államok is a legmesszebbmenő koncessziókkal fogják támogatni ezen nagyérdékű és közhasznú új intézmény életbeléptetését.

Ha mindamellett is arra határoztam magamat, hogy ezen találmányt legelőször hazámban léptetem életbe, ezáltal hazám iránt tartozó köteletségemet akarom leróni.

De ezen eljárásom által, úgy hiszem másrészt jogos igényt szereztem magamnak azon várakozásra, hogy a Magas Kormány közhasznú vállalatom életbeléptetését minden kitelhető módon előmozdítani és megkönnyíteni kegyes leend.

Ezen reményben ismétlem fentemlített alázatos kérelmemet és maradok Nagyméltóságod kegyes elhatározását bizalommal várva, mély hódolattal Nagyméltóságodnak alázatos szolgálja

Puskás Tivadar.“

A kérvényt, mint történelmi dokumentumot, azért tartjuk szükségesnek szószerint idézni, mert ebben Puskás maga cáfolja meg azokat, akik azt állítják, hogy a feltalálót a bürokratizmus akadályozta meg abban, hogy találmányát Magyarországon is elterjessze, illetőleg, hogy azt gazdaságilag kihasználhassa. Bár, mint lapunk más helyén említjük, Puskás a telefonhírmondót a külföldön, valamint hazánkban is a kérvény benyújtását megelőzően mintegy tíz évvel több helyen és több alkalommal is bemutatta, a kérvényből mégis az tűnik ki, hogy Puskás a találmányát Magyarországon csak tíz évvel később, 1892., illetőleg 1893. években szabadalmaztatta és csak 1893. év elején kért írásban először engedélyt szabadalmának kihasználására. De megállapítható a kérvényből az is, hogy Puskás a találmányához szükséges kísérletek megejtésére már a kérvény benyújtását megelőzően szóbeli engedélyt kapott. Ennek a szóbeli engedélynek alapján azután Puskás nemcsak a találmány gyakorlati kiviteléhez szükséges kísérleteket ejthette meg, hanem a Magyar-utca 6. sz. házban a telefonhírmondót be is rendezte, mielőtt erre az írásbeli engedélyt megkapta volna.

Puskás találmányának lényege a következő: Az előfizetői állomások a berendezés központjából kiinduló primer áramkörökkel (húrkokkal) egy-egy indukciós tekercs útján vannak összeköttetésben. Ennek az indukciós tekercsnek a primer áramköre a központból kiinduló főáramkörrel, secunder áramköre pedig az előfizetői állomáson felszerelt két hallgatókagylóval, illetőleg ennek zsinórjaival áll fémösszeköttetésben. Ha tehát a berendezés központjában felszerelt mikrofonba belebeszélünk, ez a mikrofon áramkörével összeköttetésben álló hurokvonalban áram-impulzusokat hoz létre. A hurokban felépő áramimpulzusok az egyes előfizetői állomásokon felszerelt teker-

csekben újra azonos áramimpulzusokat indukálnak, amelyek a hallgatógagylókon át az előfizetőknél azután újra beszéd, illetőleg hang alakjában jelentkeznek. Megjegyezzük, hogy a főáramkör, illetőleg hurokvonal bizonyos városrész behálózására szolgál és a városrész behálózása után visszatér a berendezés központjába. Egy-egy ilyen főáramkör 2—300 előfizetői állomás bekapcsolására is alkalmas. Az előfizetői állomások azonban a telefonhírmondónál csak hallgatásra vannak berendezve, azokon a központba visszabeszélni nem lehet. Mivel továbbá az előfizetői állomások a főáramkörrel nincsenek közvetlen összeköttetésben, ha valamelyik előfizetői állomáson hiba is van, azért a hurokvonalba kapcsolt többi előfizetői állomás zavartalanul működhetik. —

Puskás Tivadar a fentebb csak vázlatosan ismertetett találmányát kezdetben tulajdonképpen beszélő ujságnak szánta. Ennek a célja az volt, hogy a berendezés központjában működő központi szerkesztőségéből a nap fontosabb eseményeiről, politikai, közgazdasági hírekről egyszerre és gyorsan értesíthetők legyenek mindazok, akik e berendezésnek előfizetői kívánnak lenni.

Az akkor érvényben levő 1848. évi XVIII. tc. (sajtótörvény) azonban nem volt alkalmas arra, hogy annak rendelkezéseit a beszélő ujságnak élőszóval adott közléseire is alkalmazni lehetett volna. Másrészt pedig, mivel a találmányt annak elterjedése esetén politikai, társadalmi stb. téren olyan hírek terjesztésére lehetett volna felhasználni, amelyek az állam és társadalom érdekeivel ellenkeznek és a berendezés útján elkövetett cselekmények bünyfenyítő úton való megtorlása is kétséges volt, tekintettel arra, hogy a cselekmény elkövetését alig lehetett beigazolni, az engedély megadása előtt felmerült a kérdés, vajjon ne az állam maga létesítse-e a berendezést, vagy ha esetleg Puskásnak adná meg az engedélyt, milyen feltételeket állapítson meg, hogy az állami és társadalmi érdekek kellőleg megvédhetők legyenek. Ezeknek a fontos kérdéseknek megbeszélése végett az engedély megadása előtt a kereskedelmi miniszter az érdekelt minisztériumokat, nevezetesen: a miniszterelnökséget, a belügy-, igazságügy-, pénzügy-, honvédelmi és hadügyminisztériumokat 1893. évi április hó 7-ére értekezletre hívta össze. Az értekezleten maga Lukács Béla kereskedelmi miniszter elnökölt és rajta kívül a kereskedelmi minisztérium részéről Reiszig Ede államtitkár, Heim Péter miniszteri tanácsos, Szabó Béla miniszteri osztálytanácsos, Balla Pál postamérnök, a miniszterelnökség részéről Barkassy Géza miniszteri osztálytanácsos, a belügyminisztérium részéről dr. Bezeredy Viktor miniszteri osztálytanácsos, a pénzügyminisztérium részéről dr. Popovics Sándor miniszteri osztálytanácsos, az igazságügyminisztérium részéről dr. Tőry Gusztáv miniszteri osztálytanácsos, a honvédelmi minisztérium részéről Csalány Géza honvéd gyalogsági alezredes, a hadügyminisztérium részéről Steinitzer Ferenc vezérkari ezredes vettek részt. Az elhangzott felszólalások után Lukács Béla kereskedelmi miniszter az értekezlet eredményét a következő főbb pontokban foglalta össze: A kért engedélyt Puskásnak az 1888:XXXI. tc. alapján a kizárólagossági jog biztosítása nélkül megadja. Az állam és a társadalmi rend érdekeinek kellő biztosíthatása céljából azonban az engedélyes kö-

teles felelős üzletvezetőt alkalmazni, aki az egész üzemért felelős. A telefonhírmondón közlendő híreket előre le kell írni s azokat a felelős üzletvezető és a kimondó aláírni köteles. Ezeket az aláírt lapokat a budapesti kir. ügyészséghez, a budapesti rendőrség főkapitányához a vállalat naponként háromszor, az érdekelt minisztériumokhoz pedig a hírek leadását követő napon beküldeni köteles. Joga van a kereskedelmi miniszternek felügyelet és ellenőrzés gyakorlása céljából a vállalathoz napibiztost kirendelni, úgyszintén a budapesti rendőrkapitányság is jogosult a vállalat működését bármikor ellenőrizni. Az előfizetési díjak nagyságát a kereskedelmi miniszter állapítja meg és azt bármikor módosíthatja. A vállalat tiszta jövedelme 7 százaléknál több nem lehet és a vállalat bevételeiből az állam részére is részesedés biztosítandó. Az engedély időtartama addig terjedhet, ameddig a budapesti távbeszélőhálózat bérleti ideje terjed.

Az engedélyezési feltételek tehát már meg voltak állapítva, azonban a budapesti állami távbeszélőhálózat bérleti vállalat rt. 1893. évi április hó 11-én kelt beadványában (27.175/1893. sz.) bejelentette a kereskedelmi miniszternek, hogy az időközben elhalt Puskás Tivadarral külön megállapodást kötött. E megállapodás értelmében a nevezett rt. Puskásnak megengedte, hogy a telefonhírmondó vezetékait megépíthesse, de abba előfizetőket csak úgy kapcsolhat be, hogy azok egymással ne beszélhessenek. Megengedte egyúttal azt is Puskásnak, hogy a távbeszélőhálózat vezetékait a telefonhírmondó céljaira ideiglenesen igénybevegye és mindezekért kikötötte, hogy Puskás a vállalat jövedelmeiből vagy értékesítéséből neki 10 százalék részesedést fizessen. Kérte egyúttal a nevezett rt., hogy az engedélyokirat kiadásánál a kereskedelmi miniszter ezt a megállapodást is vegye figyelembe.

A távbeszélőhálózat bérleti vállalata rt. a fenti követelését, közte és az állam között 1887. évi augusztus hó 31-én létrejött szerződés 7. §-ának első bekezdésében foglaltakra alapította. E szakasz ugyanis a következőket foglalja magában: „A bérlet tartama alatt (1917. évi augusztus hó 31-ig) sem maga az állam nem létesíthet, sem másoknak nem ad engedélyt Budapest főváros és Újpest területén oly vállalat létesítésére, amely akár a jelen telefonrendszer megtartásával, akár bármely új találmány felhasználásával a főváros és Újpest területén belül távbeszélésre használható, vagy a jelenlegi telefonhálózatra nézve versenyüzletet képezne.”

Az állami távbeszélőhálózat bérleti vállalat rt. említett beadványa, valamint Puskás Tivadar időközben (1893. március hó 17-én) bekövetkezett halála miatt tehát a telefonhírmondóra kért engedély még mindig nem volt kiadható. Ezért a felmerült kérdések tisztázása végett a kereskedelmi miniszter a nevezett rt.-ot, valamint Puskás Tivadar öccsét, Puskás Albertet értekezletre hívta meg. Puskás Albert ugyanis 1893. évi május hó 14-én iktatott beadványában (36.089/1893. sz.) arra kérte a kereskedelmi minisztert, hogy a bátyja által kért engedélyt neki adja meg, mert bátyja özvegyével, született Vetter Zsófia grófnővel oly szerződést kötött, amelynek értelmében a telefonhírmondó szabadalma és tulajdonjoga, továbbá a szóbeli engedély alapján már berendezett és a Magyar-utca 6. sz. alatt működő telefonhírmondó összes berendezéseivel együtt reá szállott át.

A fentemlített igények tisztázása céljából 1893. évi május hó 23-án megtartott értekezleten az elnöklő Reiszig államtitkár kijelentette, hogy az állami távbeszélőhálózat bérleti vállalat rt. fentemlített kérelme nem vehető figyelembe, mert: a) a törvény értelmében táviró-, távbeszélő- és villamosjelzőberendezések létesítésére csak az állam adhat engedélyt, ennélfogva a nevezett rt.-nak nem volt joga, hogy Puskásnak vagy másnak bármely célra szolgáló villamosberendezés létesítésére engedélyt adjon; b) a távbeszélőhálózat vonalai csak a kereskedelmi miniszter engedélyével használhatók más, idegen célokra, ennélfogva a rt. nem engedheti át vezetékeit a telefonhírmondó céljaira; c) végül a rt.-nak nincs joga arra, hogy a székesfőváros területén létesítendő új vállalattól jövedelemben való részesedést kössön ki.

Az állami távbeszélőhálózat rt. képviselője a fenti kijelentéseket — amelyekről a kereskedelmi miniszter egyébként előzőleg már írásban is értesítette a rt.-ot — tudomásul vette. Kérte egyúttal, hogy a rt. beadványát tekintse a minisztérium tárgytalannak. Az értekezleten ezután a kiadandó engedélyokirat megvitatására került a sor. Puskás Albert ugyanis az engedélyokirat-tervezet egyes rendelkezéseinek megváltoztatását kérte. Puskás egyes kérelmeit az értekezlet teljességgel nem találta, másokat ellenben nem (pl. a kizárólagossági jog megadását, az engedélynek 50 évre való megadását stb.), Puskás azonban végül is elfogadta az engedélyokirat-tervezetben foglaltakat. Ezután a kereskedelmi miniszter a már kész engedélyokirat-tervezetet 1893. évi május hó végén az érdekelt minisztériumoknak hozzászólás végett megküldötte. (39.294/1893.)

Puskás Albert azonban közben meggondolta a dolgot és 1893. évi június hó 4-én (41.183/1893.) beérkezett terjedelmes beadványában arra való hivatkozással, hogy az értekezleten nem szólhatott kellő alapossággal az engedélyhez, kifogásokat tett annak egyes pontjai ellen. Így ebben a beadványában a többek között azt vitatta, hogy a telefonhírmondóberendezés nem tartozik az 1888. évi XXXI tc. rendelkezései alá, mert a törvény új találmányokra nem terjeszthető ki. Kérte ezért, hogy az engedélyt a szabadalmi jog alapján az 1888. évi XXXI. tc. korlátozásai nélkül adja meg a miniszter. Kérte továbbá az engedélynek 50 évre való megadását és a kizárólagossági jogot. Kifogásolta, hogy az előfizetési díjak nagyságát a kereskedelmi miniszter állapítja meg, továbbá, hogy a vállalat haszna 7 százaléknál több nem lehet, stb. kisebb jelentőségű rendelkezést. Kérelmében kijelentette végül, hogy amennyiben észrevételei nem vették figyelembe, a berendezés létesítéséről lemond és külföldön létesít telefonhírmondót. A kereskedelmi minisztérium azonban, tekintettel az előzményekre, Puskás beadványában foglaltakat nem vette figyelembe, hanem az érdekelt minisztériumokkal időközben már letárgyalt engedélyokirat szövegét a Budapesti Közlöny 1893. évi 286. számában 82.934/1893. sz. alatt közzétette. Ugyanekkor a budapesti postaigazgatóság útján Puskásnak is megküldötte az engedélyokiratot azzal, hogy az eddigi ideiglenes állapotot most már végleg szüntesse be. Puskás azonban az engedélyokiratot nem fogadta el, mert kifogásait nem vették figyelembe és 1893. évi december hó 31-én újabb beadványt intézett a ke-

reszkedelmi minisztériumhoz (97.935/1893.). Ebben a beadványában újból bejelenti Puskás, hogy az engedélyt nem fogadja el és a vállalat beszüntetésére három havi határidőt kért.

Közben pedig az ellentétek áthidalására az érdekelt felek között szóbeli tárgyalások indultak meg, amelyekben kitűnt, hogy Puskás a szabadság kihasználása céljából már előzőleg egy olyan vállalatot létesített, amelyben Puskáson kívül gróf Andrássy Géza, gróf Keglevich István, gróf Klobusiczky János, gróf Eszterházy Mihály, Latino-vics Albin, gróf Karácsony Camillo és gróf Hadik-Barkóczy vettek részt, mint alapítók. Minthogy azonban a szóbeli tárgyalások során az is kiderült, hogy az engedélyokirat egyes pontjaira nézve az alapítók és Puskás felfogása között is ellentétes felfogás uralkodik, Lukács Béla kereskedelmi miniszter az ellentétek végleges tisztázása céljából minisztertanács elé akarta vinni az egész kérdést. 1894. évi július hó 21-én azonban Puskás Albert és Popper István közös beadványt intéztek a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben Puskás eddigi álláspontját megváltoztatva, kérte az engedély kiadását. Bejelentette egyúttal azt is, hogy a telefonhírmondót a szabadság tulajdonjogával együtt Popper István budapesti lakos, mérnöknek adta el és kérte az engedélynek Popperre való átruházását. Popper pedig bejelentette, hogy az engedélyt elfogadni hajlandó (54.910/1894.). Erre a beadványra 1894. évi augusztus hó 1-én és 2-án Puskás és Popperrel, majd augusztus hó 29-én a fentemlített alapítókkal újabb értekezletet tartott a kereskedelmi minisztérium. Ezeken az értekezleteken azután véglegesen sikerült az eddig fennállott ellentéteket elsimítani. Ennek megtörténte után a Budapesti Közlöny 286. számában közzétett engedélyokiratot, amelyben a Popper által kért kisebb változtatásokat „Függelék” alakjában vezették keresztül, a kereskedelmi miniszter Poppernek 1894. évi szeptember hó 26-án ki is adta. (65.131/1894.)

Igy született meg végre a telefonhírmondó engedélyokirata, amelyet még maga a feltaláló Puskás Tivadar kért, de amelynek kiadását korán bekövetkezett halála miatt meg nem érthette. Puskás Tivadar, amint azonban fentebb említettük, Lukács Béla kereskedelmi miniszter ideiglenes szóbeli engedélye alapján már 1893. évi február hó 15-én üzembehelyezte a telefonhírmondót, amelynek első központja a Magyar-utca 6. számú házban volt. Az első üzembehelyezés alkalmával a telefonhírmondónak még nem voltak önálló vezetői, ezért a leadott híreket csakis azok a távbeszélő előfizetők hallgathatták, akik a távbeszélőközpontról a telefonhírmondó kapcsolását esetenként külön kérték. Maga Puskás is azonban már kezdettől fogva arra törekedett, hogy az állami távbeszélőhálózattól a hírmondót függetlenítsen, illetőleg, hogy a telefonhírmondó berendezés részére olyan önálló vezetékhálózatot építsen ki, amely a leadások zavartmentességét biztosítja. Ugyancsak e célnak elérése érdekében még 1893. év folyamán az addig használt egy mikrofón helyébe egy-egy beszélő (leadó) helyre két mikrofónt s ezek mellett még tartalék mikrofónokat is kapcsolnak be, hogy a mikrofónok esetleges fölmelegedése, illetőleg hibája esetén az egész berendezést fennakadás nélkül át lehessen kapcsolni a tartalék mikrofónokra.

Puskás Tivadar azonban nem érte meg vállalatának fejlődését,

mert a halál alig egy hónappal a vállalat üzembehelyezése után, 1893. év március hó 17-én elragadta őt az élők sorából. Puskás Tivadar halála után a telefonhírmondó, öccse, Puskás Albert tulajdonába ment át és a központ a Magyar-utca 6. sz. házból az Erzsébet-körút 24. sz. alá költözött át, ahol 1894. évi november haváig volt üzemben két leadóhellyel és 5 hurokvonallal. Fejlődésnek a berendezés tulajdonképpen csak Popper István vezetése alatt indult, akinek sikerült a találmány gazdasági kihasználásához a szükséges tőkét előteremtenie és ezzel a már meglevő és ideiglenesen kiépített hálózatot újjáépíteni és annak bővítését lehetővé tenni.

Popper a vállalatot 1894. évi október hó 29-én részvénytársasággá alakította át, illetőleg a Puskástól átvett telefonhírmondó berendezést, beleértve a szabadalmi jogot is, átruházta a Telefon-Hírmondó Részvénytársaságra. A vállalatba fektetett új tőke, valamint a vállalat műszaki vezetésével megbízott Szvetics Emil mérnök kiváló munkássága csakhamar azt eredményezte, hogy az előfizetők száma rohamosan emelkedni kezdett. Részben az előfizetők számának emelkedése, részben pedig az engedélyes személyében bekövetkezett változás miatt a telefonhírmondó központja az Erzsébet-körútról még 1894. évi október havában a tágasabb Kerepesi-út (mai Rákóczi-út) 22. sz. alatti helyiségekbe költözött át.

Az új helyiségben azután rohamos fejlődésnek indult a vállalat, úgyhogy az előfizetőinek száma, amely 1894-ben 700 volt, 1895-ben már 4915-re, 1896-ban pedig 6185-re szaporodott. E nagy fejlődés legnagyobb mértékben annak tulajdonítható, hogy a telefonhírmondó, amely kezdetben csupán a hírek közvetítésére szorítkozott, műsorát később szórakoztató programmal is kibővítette. A hírek és tőzsdei árfolyamokon kívül eleinte kisebb hangversenyeket, felolvasásokat is adott, majd 1896-ban műsorába iktatta a M. kir. Operaház és Népszínház előadásainak közvetítését is. Arra vonatkozólag, hogy mi volt ebben az időben a telefonhírmondó műsora, az alábbiakban egy 1896. évből származó előfizetési felhívás eredeti szövegét közöljük:

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS.

A szezon beálltával új előfizetést nyitunk a világ egyetlen beszélő újságára, a *Telefon-Hírmondóra*. A *Telefon-Hírmondó egyetlen a maga nemében az egész világon*. Reggeltől késő estig a közönség szolgálatára áll, nappal mint *hírlap*, amely a betű helyett élőszóval mondja el híreit és este, mint a közönség szórakoztatója.

Hírszolgálatra a legmegbízhatóbb s mert technikai nehézségekkel nem kell küzdenünk, a legfrissebb értesülésekhez a *Telefon-Hírmondó* útján jut a közönség. Nagy súlyt fektetünk különösen *tőzsdei tudósításainkra*, melyeket első kézből, eredeti telegrammokban kapunk a nap minden szakában. *A kiválóan fontos híreket riadójel előzi meg.*

Este a

Magyar kir. Operaház

előadásait hallgathatja meg *elejétől-végig* közönségünk, az előfizetésre való minden külön ráfizetés nélkül. Ha az Operában nincs előadás a

Népszínháznak

erre alkalmas előadásait közvetítjük közönségünknek, vagy pedig *saját hangverseny-*

termünkben rendezünk elsőrendű művészek közreműködésével

Hangversenyt

publikumunk szórakoztatására. Ezeknek a házi koncerteknek rendezésére Zilahy Gyula urat, a Nemzeti Színház művészt sikerült megnyernünk. A rendes csütörtöki

GYERMEKHANGVERSENYEKET

szintén Zilahy Gyula úr fogja rendezni, akinek legkedveltebb ifjúsági íróink voltak szívesek támogatásukat megígérni.

Mindenen előnyökkel szemben a *Telefon-Hírmondó* előfizetési ára marad a régiben:

Egy óra 1 forint 50 krajcár.

Igy és ehhez hasonló műsorral szórakoztatta a *Telefon-Hírmondó Részvénytársaság* az előfizetőit a világháborúig, amikor is mint majdnem minden vállalkozásra, úgy a *Telefon-Hírmondóra* is nehéz idők következtek. A világháború első és második évében az előfizetők száma jelentékenyen csökkent. Ehhez járult még az anyagbeszerzés egyre fokozódó nehézsége is, úgyhogy a részvénytársaság nemcsak, hogy fejleszteni, de még a meglévő hálózatát fenntartani sem tudta. Ennek következtében a világháború, de még inkább az ezt követő Károlyi-forradalom és kommunizmus alatt a telefonhírmondó külső berendezései majdnem teljesen tönkrementek s így a berendezés mielőbbi újjáépítésére lett volna szükség. A világháború és a kommunizmus után bekövetkezett súlyos gazdasági viszonyok között azonban kilátás sem volt arra, hogy a berendezés újjáépítéséhez szükséges tőkét elő lehessen teremteni. Ezért Popper István a *Telefon-Hírmondó Rt.* igazgatója, a vállalatot 1922. évben bérbeadta, később pedig a részvényeket eladta a Magyar Távirati Iroda Rt.-nak, amely a vállalatot a régi elnevezéssel folytatta tovább. A Magyar Távirati Iroda vállalkozott arra, hogy a lerongyolódott telefonhírmondót újjáteremti. Azonban, alighogy megkezdődtek a javítási munkálatok, 1923. évi nov. havában a nagy hóésés a külső vezetékek jelentékeny részét teljesen tönkretette, úgyhogy emiatt a telefonhírmondó üzemét egyidőre be kellett szüntetni. A következő év tavaszán azután teljes erővel megindult a vezetékek helyreállítása, illetőleg átépítése, és rövid időn belül Puskás Tivadar zseniális találmányát újból át lehetett adni a forgalomnak. A vállalat ezután ismét fokozatos fejlődésnek indult s különösen 1925 óta emelkedett jelentékenyen és állandóan az előfizetők száma, amióta a *Telefon-Hírmondó Rt.* a rádióhírmondó koncesszióját is megkapta és a telefonhírmondón is a rádió műsorát közvetíti. A két koncessziónak egy kézben való egyesítése következtében az eddigi *Telefon-Hírmondó Rt.* 1925. évi december havában Magyar Telefonhírmondó és Rádió Részvénytársasággá alakult át és a részvénytársaság a telefonhírmondó központját 1928. évi október havában a Rákóczi-út 22. sz. alatti helyiségből a Főherceg Sándor-utca 7. sz. alatti palotájába helyezte át.

Puskás találmányának fejlődését, illetőleg annak elterjedését a berendezésbe kapcsolt előfizetők száma tünteti fel leghívebben.

Ezért az alábbiakban közöljük, hogy 1894. év óta évenként hány előfizetője volt a berendezésnek.

A. Telefon-Hírmondó előfizetőinek száma a vállalat alapítása óta:

1894-ben	700	1913-ban	4.702
1895-ben	4.915	1914-ben	3.763
1896-ban	6.185	1915-ben	2.821
1897-ben	5.500	1916-ban	3.097
1898-ban	6.347	1917-ben	4.000
1899-ben	7.629	1918-ban	5.284
1900-ban	6.437	1919-ben	5.741
1901-ben	5.873	1920-ban	5.774
1902-ben	4.785	1921-ben	5.841
1903-ban	4.117	1922-ben	5.440
1904-ben	3.608	1923-ban	5.170
1905-ben	3.440	1924-ben	4.815
1906-ban	3.764	1925-ben	4.565
1907-ben	5.000	1926-ban	4.650
1908-ban	5.528	1927-ben	5.462
1909-ben	5.583	1928-ban	7.201
1910-ben	5.477	1929-ben	8.696
1911-ben	5.507	1930-ban	9.107
1912-ben	5.291		

Ugyanebben az időben a berendezés vezetékeinek hossza, amely Puskás idejében csak 69 kilométert tett ki, 1200 kilométerre növekedett.

Amint az előfizetők fentebb közölt statisztikájából is láthatjuk, a telefonhírmondó előfizetőinek száma egyes években meglehetősen nagy ingadozást mutat. Az előfizetők számának változása azonban nem volt befolyással az előfizetési díjakra, mert ezek hosszú ideig állandóan maradtak. Az engedélyokirat kiadása alkalmával, tehát 1894-ben a telefonhírmondó állomások előfizetési díját a kereskedelemügyi miniszter magánosok részére havi 1 forint 50 krajcárban, állami, törvényhatósági hivatalok és jótékony célú intézetek részére ennek 50 százalékában, egyletek, társaskörök, vendéglők, kávéházak részére pedig a rendes díj kétszeresében állapította meg. Ezek az előfizetési díjak voltak érvényben egész 1916. évi szeptember hó 1-éig. Ekkor a kereskedelmi miniszter az engedélyes részvénytársaság kérelmére a rendes előfizetési díjat 3 koronáról 4 koronára emelte fel, de ezt a magasabb előfizetési díjat csak az új előfizetők tartoztak fizetni. A világháború utolsó évében 1918. évi január hó 1-től a rendes előfizetési díj összegét 4 koronában, 1918. évi szeptember hó 1-től kezdődőleg pedig 5 koronában állapította meg a kereskedelemügyi miniszter. Pénzünk folytonos romlása következtében azután 1919-től 1926. év végéig terjedő időben az előfizetési díjak állandóan, majd minden évben háromszor is megváltoztak. 1919. évi december hó 1-étől kezdődőleg engedélyt kapott a részvénytársaság arra is, hogy az újonnan belépő előfizetőktől az előfizetési díjon felül még belépési díjat, 1922. év február hótól kezdődőleg áthelyezés esetén még

áthelyezési díjat is szedhessen. Pénzünk stabilizálása, illetőleg a pengőérték bevezetése után a rendes előfizetési díj összege havi 4 pengőben, a kedvezményes 1 P 60 fillérben, a felemelt 8 P-ben, a belépési díj 8 P-ben, az áthelyezési díj, ha az áthelyezés külső munkával nem jár, 3 P 20 fillérben, külső munka esetén pedig 5 P 60 fillérben lett megállapítva. Ezek a díjak azután a belépési díj és a kedvezményes előfizetési díj kivételével, egész a mai napig érvényben is maradtak, illetőleg belépési díj 8 P helyett 15 pengőben, a kedvezményes előfizetési díj 1 P 60 fillér helyett 2 pengőben állapított meg.

Nem volna teljes a telefonhírmondó krónikája, ha említés nélkül hagynánk, hogy a Popper István vezetése alatt működő részvénytársaság már kezdetől fogva foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a telefonhírmondó működését az ország nagyobb vidéki városaira, illetőleg mindazokra a helyekre is kiterjessze, ahol kellő számú előfizető jelentkezik. Az erre vonatkozó engedély megadását a nevezett részvénytársaság már 1895. évi március hó 28-án kérte a kereskedelmi minisztériumtól. De ugyanekkor nemcsak maga a Telefon-Hírmondó Rt., hanem mások is folyamodtak hasonló engedély elnyeréséért. Így a többek között dr. Balkányi Miklós ügyvéd, debreceni lakos, aki ugyancsak az ország vidéki városaiban óhajtott berendezni a telefonhírmondót. A kereskedelmi miniszter azonban az 1896. évi szeptember hó 15-én tartott minisztertanács hozzájárulásával a Telefon-Hírmondó Rt.-nak adta meg a kért engedélyt a kizárólagossági jog nélkül a következő főbb feltételek mellett:

A budapesti telefonhírmondó központnak az egyes vidéki városokkal való összeköttetésére szolgáló fővezetékét az állam a vállalat költségére megépíti és a Telefon-Hírmondó Rt.-nak kilométerenkint napi 10 krajcár díjért használatra átengedi. A helyi hálózatot a részvénytársaság a saját költségén tartozik megépíteni. A berendezést az engedélyokirat keltétől számított két év alatt legalább 10 helységben tartozik a részvénytársaság megépíteni. Helyi hálózatot kell létesíteni mindazokon a helyeken, ahol legalább 20 előfizető jelentkezik. Az állam fentartott jogának elismerése fejében évenként 20 koronás aranyat tartozik az engedélyes fizetni, ezenkívül a nyers bevételből 1—2 és fél százalékig fokozatosan emelkedő részesedést köteles az államnak adni. Az engedély időtartama 1943. évi december hó 3-áig tart s ezen idő alatt az állam a berendezést beválthatja.

Az engedély tehát a szép tervhez már megvolt. A részvénytársaság a terv kivételéhez a kereskedelmi miniszter engedélyével az állami távolsági vezetéseken számos kísérletet is folytatott, de a vállalkozás kivételéhez hiányzott a szükséges tőke, amellyel a tervet meg lehetett volna valósítani.

Tőke hiányában azután a részvénytársaság 1897. évben egyelőre csak a Budapesttel közvetlen szomszédos Rákospalotán, Újpesten, Erzsébetfalván és Kispesten kívánta a telefonhírmondót létesíteni. Majd az 1898. évi május hóban kelt beadványa szerint a vidéki hálózatot Cegléd, Nagykőrös, Kecskemét, Szeged, Makó, Szabadka, Arad és Temesváron is ki szándékozott építeni. Mindez azonban csak terv maradt és megfelelő anyagi eszközök hiányában csak Újpesten és Kispesten létesült telefonhírmondó berendezés, illetőleg e két helyen

lakó előfizetők kapcsolattak be a telefonhírmondó budapesti központjához.

Amint már fentebb is említettük, Puskás Tivadar az ő zseniális találmányával több, mint harminc esztendővel ezelőtt megvalósította nálunk azt a gondolatot, amely a többi országokban csak a rádióknak szórakoztató célokra való felhasználásával valósult meg. Mivel pedig a telefonhírmondó és a szórakoztató rádió céljai azonosak és a szórakoztató rádiót a telefonhírmondó utódjának lehet tekinteni, ezért a telefonhírmondó fejlődésének ismertetése mellett a szórakoztató rádió fejlődéséről is meg kell röviden emlékeznünk.

A rádiót kezdetben mindenütt csak táviratozásra használták fel. A világháború ideje alatt azonban főképpen az amerikai technikusok már a rádióknak távbeszélgetésre való felhasználásával is foglalkoztak. A kérdés megoldása után igyekeztek a huszadik századnak e nagy jelentőségű találmányát a gazdasági élet szolgálatába állítani. A rádió azután, épúgy, mint annakidején nálunk a telefonhírmondó, kezdetben csak hírek közvetítésére, illetőleg hírszórásra szorítkozott. Innen ered a broadcasting elnevezés is. Csak később vetődött fel annak a gondolata, hogy a rádiót szórakoztató célokra, illetőleg műsor adására is felhasználják.

Igy volt ez nálunk Magyarországon is, ahol a posta vezetősége 1923. évi március havában egy 250 wattos rádió-telefon adót helyeztetett üzembe. Ennek a rádió-telefon adónak is tulajdonképpen csak a hírszórás, illetőleg az volt a célja, hogy a Magyar Távirati Iroda saját szerkesztőségéből (Városház-utca 10.) adhassa le vidéki fiókjai részére a napi, politikai és gazdasági híreit. Ez volt az első rádiótávbeszélő állomásunk. Ezt az állomást használta fel később a posta kísérleti állomás broadcasting kísérletek céljaira is, úgy hogy akkor, amidőn az állomást a Magyar Távirati Iroda nem vette igénybe, azon kísérletképpen zene- és énekszámokat adott. Később azután, különösen 1924. év folyamán, amikor a nyugati államok a broadcasting adóállomásokat egymásután helyezték üzembe és a mi közönségünk körében is kezdett elterjedni az amatőrizmus, a közönség nem elégedett meg a posta kísérleti állomás időnkénti műsorával, hanem mindjobban és jobban kezdte sürgetni a rendszeres broadcasting-adás megkezdését. A posta vezetősége sem akart a nyugati államoktól elmaradni és felismerve a rádió nagy kulturális jelentőségét, a szórakoztató rádió céljaira 1925. évi május havában Csepelen egy két kilowattos rádió-távbeszélő adóállomást állított fel. A rádióhírmondó állomás tehát már megvolt, de nem volt adótársaság, amely műsorról gondoskodott volna, bár az erre vonatkozó engedély elnyerését időközben többen is kérték. Ily körülmények között azután úgy határozott a posta, hogy addig is, amíg az adótársaság kérdése eldőlt, a kísérleti állomás adjon minden második napon próbaüzem címen műsört. Egy hónapig csak ment a dolog, de megfelelő jelentkezők, illetőleg szereplők hiányában a próbaüzemet be kellett szüntetni. Közben egyre folytak a tárgyalások az adótársaság kérdése, valamint a szórakoztató rádióhírmondóra vonatkozó jogszabályok megalkotása körül, de a közönség türelmetlensége is egyre nőtt. Valamilyen megoldásról tehát mielőbb gondoskodni kellett.

A Telefonhírmondó rt., amely szintén elnyerni óhajtotta az engedélyt, és erre már ígéretet is kapott, 1925. év nyarán felajánlotta helyiségeit a további broadcasting-kísérletek, illetőleg adások céljaira. Minthogy azonban a rt. Rákóczi-út 22. sz. alatti helyiségei, ahonnan eddig a telefonhírmondó adásai történtek, nem voltak minden tekintetben alkalmasak a rádióhírmondó céljaira, előbb a helyiségek megfelelő átalakításáról kellett gondoskodni. Az átalakítási munkálatok szeptember hóban elkészültek és 1925. évi szeptember hó 25-én kezdődtek meg az új stúdió helyiségében az első hangverseny-adások. Az engedély kérdése azonban még mindig nem nyert végleges elintézészt, ezért az új stúdió helyiségéből adott előadások is egyelőre csak próbaadások voltak. A próbaadásokon szereplő művészek továbbra is az önkéntes jelentkezőkből kerültek ki, mert a Telefonhírmondó rt.-nak még nem volt oly bevétele, amelyből a szereplőket díjazhatta volna. Végre 1925. év november havában hosszas tárgyalások után elvileg megállapodás jött létre az adótársasággal összefüggő főbb kérdésekben és ugyanebben a hónapban a rádiórendelet is tető alá került, úgy, hogy december hó első napján délután 5 órakor az első magyar rádióhírmondó-állomást ünnepélyesen át lehetett adni a közfoglalomnak.

Amint fentebb említettük, az első magyar rádióhírmondó-állomás 2 kilowatt energiával dolgozott, ami az akkori viszonyok között meglehetősen nagy teljesítmény volt. Mivel azonban a kristály-detektoros vétel csak kis területre terjedt ki, a magyar posta vezetősége már 1926. év őszén foglalkozni kezdett azzal a gondolattal, hogy jelentékenyen nagyobb energiájú adóállomást építtet, amely lehetővé teszi, hogy a hírmondó-állomás adásait az ország területének legnagyobb részében a legolcsóbb detektoros-készülékkel is fel lehessen venni. Addig is azonban, míg a nagy energiájú adóállomás beszerzésére sor kerülhetett, a m. kir. posta ugyancsak Csepelen egy 3 kilowattos adóállomást állíttatott fel, amely 1927. évi január havában kezdte meg működését. Ez az állomás üzemben volt azután egész 1928. évi április hó 28-áig. Ettől az időponttól kezdve a Lakihegyen felállított 20 kilowattos adóállomással látja el a posta és az engedélyes rt. a rádióhírmondó szolgálatot.

A nagy adó építésével kapcsolatban gondolni kellett új stúdióra is, mert a régi helyiségek már kezdetben sem voltak a célnak teljesen megfelelők. Ezért az engedélyes rt. 1927. évben megvásárolta a Főherceg Sándor-utca 7. sz. alatti házat s itt építtette fel az új stúdió épületét. 1928. év október hó 8-án már az új stúdió helyiségeiből vitte szét a rádió a magyar szót és magyar zenét. Az ünnepélyes megnyitás azonban csak október hó 25-én volt, amikor a kormányzó úr Öfőméltósága felavatta az új stúdió épületét.

A rádióhírmondó-szolgálat műszaki kérdéseinek fentvázolt megoldása mellett szabályozni kellett ezzel a szolgálattal összefüggő jogi kérdéseket is. Ily jogszabály alkotására az állam biztonsága, belső rendje és nyugalma, másrészt pedig a közönség érdekében volt szükség. Oly jogszabályunk azonban nem volt, amelynek alapján a rádióval kapcsolatban felmerülő összes kérdéseket rendezni lehetett volna. A táviró-regalet szabályozó 1888. évi XXXI. tc. rendelkezései nem voltak alkalmasak arra, hogy azok keretében a felmerült jogi problé-

mákat is meg lehessen oldani. E törvény alkotása idején ugyanis még rádió nem volt, így a törvényhozónak nem is lehetett szándéka, hogy a törvény rendelkezéseit a rádióra is kiterjessze, illetőleg a táviró, távbeszélő és villamosjelző berendezések fogalmába a rádiót is beleértse. Ezenkívül az említett törvény 1. §-ában statuált kivétel az állami fenntartott jog alól kiveszi az egyes házak belsejében, továbbá a köz- vagy magánterület által el nem választott telken vagy birtokon a közhasználat kizárásával létesített táviró-, távbeszélő- és villamosjelző-berendezéseket. Ez a kivétel pedig a rádióra már azért sem volt alkalmazható, mert annak hatása nem korlátozható az egyes épületek vagy birtokok belső területére.

Bár — mint fentebb említettük — az 1888. évi XXXI. tc. rendelkezései nem voltak alkalmasak a rádióval kapcsolatos kérdések rendezésére, mégis ennek a törvénynek, részben pedig az 1884. évi XVII. törvénycikkbe iktatott ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XXII. tc. 58. §-ában kapott felhatalmazás alapján nyert először szabályozást a rádió. Ez a rendelet, amelyet a kereskedelemügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg adott ki 1924. évi szeptember hó 13-iki kelettel, 85.463. K. M. szám alatt jelent meg. Ebben a rendeletben az 1888. évi XXXI. tc.-re való utalással mondja ki a kereskedelmi miniszter, hogy az állam fenntartott joga a rádióberendezésekre is kiterjed és az ipartörvény alapján szabályozta a rádióberendezésekhez szükséges készülékek gyártásának és forgalombahozatalának kérdését.

A fenti rendelet inkább csak elvi jelentőségű volt és annak gyakorlati alkalmazására nem is kerülhetett a sor, mert — mint fentebb említettük, — az 1888. évi XXXI. tc. rendelkezései nem voltak mindenben alkalmazhatók a rádióra. Szükség volt ezért oly jogszabály alkotására, amely kellő jogalapot nyújt a rádióval kapcsolatos összes kérdések rendezésére. Viszont azonban azt sem lehetett figyelmen kívül hagyni, hogy a rádió még a fejlődés kezdetén van. Ezért az új jogszabálynak olyannak kellett lennie, amely számolva a rádió fejlődésének és alkalmazásának lehetőségeivel, bármikor könnyen megváltoztatható anélkül, hogy erre esetenként a törvényhozástól kellene felhatalmazást kérni. Ezek a szempontok voltak az irányadók az 1925. évi IX. tc. 24. §-ába foglalt rendelkezések megalkotásánál. Ez a törvénycikk, illetőleg szakasz kimondja, hogy az 1888 : XXXI. tc. rendelkezései, tekintet nélkül a törvény 1. §-ának első bekezdésében említett kivételre, a rádióra is kiterjednek. Felhatalmazza egyúttal a törvény a kereskedelemügyi minisztert arra is, hogy a rádióval kapcsolatos összes kérdéseket szükség esetén még a fennálló törvény és egyéb jogszabályoktól eltérőleg rendelettel szabályozhassa.

Az új jogszabály, amelynek alapján a rádióval kapcsolatos kérdéseket rendezni lehetett, tehát már megvolt. Ezután vette kezdetét a dolog nehezebb része, illetőleg az új jogszabály alapján egy oly rendelet kiadása, amely az állam és a nagyközönség, az ipar és kereskedelem érdekeit egyaránt kielégíti. Minthogy ily sokféle érdek egyeztetéséről volt szó, az időközben elkészült rendelettervezetet először az érdekelt minisztériumok képviselőivel, azután az ipar és kereskedelem képviselőivel tárgyalta le a kereskedelmi minisztérium.

Végre azonban ezek a tárgyalások is befejeződtek. A kereskedelemügyi miniszter azután a Budapesti Közlöny 1925. évi november hó 11-iki 255. számában, 32.250. K. M. sz. alatt közzétette a rádiórendeletet, amelyet a nagyközönség is epedve várt. Ebben a rendeletben nyertek részletes szabályozást elsősorban a rádióval összefüggő kérdések: Nevezetesen: az állam kizárólagossági és felügyeleti joga, az adó- és vevőállomások részletes létesítési és engedélyezési feltételei, az állomások felszerelésével kapcsolatos magánjogi kérdések, a készülékek előállítására és forgalomba-hozatalra vonatkozó kérdések.

A fenti 32.250. K. M. sz. rendelet az antennák építésének műszaki feltételeit csak nagy általánosságban szabályozta. Ezért a részletes feltételek szabályozása tárgyában a kereskedelemügyi miniszter 1926. évi december hó 2-án 43.702. sz. alatt az antennák építésére vonatkozólag újabb rendeletet adott ki. Ez az új rendelet ugyancsak az érdekeltséggel (a háztulajdonosok egyesülete) történt előzetes megvitatás után került a nyilvánosság elé.

Meg volt tehát már mind a két rendelet, amely a rádióra vonatkozó összes kérdéseket szabályozta. Ezek a rendeletek az érdekeltséggel való alapos megvitatás után láttak napvilágot. A gyakorlati élet azonban mégis több olyan problémát vetett fel, amely a rádió minél szélesebb körben elterjedése szempontjából kívánatosá tette a kiadott rendeletek egyes rendelkezéseinek megváltoztatását vagy kiegészítését. Ezért a fentemlített rendeleteket a kereskedelemügyi miniszter hatályon kívül helyezte és 1927. évi április hó 5-én kelt 9.557. K. M. szám alatt új rádiórendeletet adott ki, amely úgy a rádióberendezésekre, mint az antennák kiépítésére vonatkozó szabályokat egyesítve foglalja magában. Ez a rendelet ma is érvényben van. Időközben azonban egyes pontjai kiegészítést nyertek, illetőleg megváltoztak.

A rádióra vonatkozó jogszabályok megalkotása mellett szükségesnek mutatkozott annak a nem kevésbé fontos kérdésnek az eldöntése is, hogy az állam maga lássa-e el a rádió-hírmondó szolgálatot, vagy pedig annak ellátásával más bizzon meg? Ha pedig nem az állam maga látja el ezt a szolgálatot, hogyan és mily feltételek mellett adjon erre a vállalkozásra másnak engedélyt? Mindezek a kérdések annál is nagyobb fontossággal bírtak, mert mint tudjuk, a rádión terjesztett hírek túlterjednek az ország határain és az egyszer kimondott szót visszavonni többé nem lehet. Ezenkívül, tekintettel a rádió nagy nyilvánosságára, annak kulturális-, pénzügyi- és egyéb vonatkozásaira, az államnak, társadalomnak, magánosoknak roppant nagy érdekei fűződnek a rádióhírmondó-szolgálat jó és kifogástalan ellátásához. Ezért csak alapos és mindenre kiterjedő megfontolás után lehetett e kérdésekben dönteni. Részben ez volt az oka azoknak a hosszas tárgyalásoknak, amelyek e téren annak idején megindultak és amelyek azt eredményezték, hogy a rádióhírmondó-állomás felállítása után csak pár hónapra nyert megoldást a rádióhírmondó-szolgálat mikénti ellátásának kérdése. A magyar kormány 1925 november hó végén ebben a kérdésben úgy döntött, hogy az állam felügyeleti és ellenőrzési jogának fenntartása mellett a rádióhírmondó-állomásnak hír- és szórakoztató-anyaggal való ellátását a Telefonhírmondó részvény-

társaságra bízta, az adóállomás üzemben tartását ellenben állami kezelésben hagyja meg.

A fenti kérdés eldöntése után kerülhetett csak sor annak a jogviszonynak szabályozására, amely az állam és az engedélyes Telefonhírmondó rt. között a rádióhírmondó-szolgálat ellátása tekintetében fennáll. Ezt a jogviszonyt az 1926. évi január hó 15-iki minisztertanács jóváhagyásával kiadott engedélyokirat szabályozta.

A kiadott engedélyokirat értelmében a rádió továbbra is állami fenntartott jog. A rádióhírmondó-állomást, az ehhez tartozó műszaki berendezéseket az állam a saját költségén szerzi be és tartja üzemben. A leadáshoz szükséges helyiségek (studio) építése, berendezése, az adóállomásnak hír- és szórakoztató-anyaggal (műsorral) való ellátása, illetőleg az ezekkel járó összes költségek pedig az engedélyes Telefonhírmondó rt.-t terhelik. Ezeknek a költségeknek a fedezésére az állam a beszedett rádió-előfizetési díjak bizonyos százalékát az engedélyes rt.-nak engedi át. Ez a részesedési kulcs kezdetben 100.000 előfizetőig volt megállapítva. 1930. évi június hótól kezdődőleg pedig úgy állapított meg, hogy 400.000 előfizetőig 50 százalékát, 400.000 előfizetőn túl 20 százalékát kapja a rt. a beszedett előfizetési díjaknak. Ennek ellenében azonban köteles a tervezett új nagy adóállomás költségeihez 2,500.000 pengővel, a vidéken felállítani szándékolt relais-állomások költségeihez 1,000.000 pengővel hozzájárulni és a studio bővítésére 1,000.000 pengőt fordítani.

Az állam felügyeleti és ellenőrzési joga pedig a kiadott engedélyokiratban oly módon van biztosítva, hogy az engedélyes az adóberendezés útján leadásra kerülő műsort legalább egy hétre köteles előre összeállítani. Ezt a műsort azután jóváhagyás, illetőleg felülbírálás és ellenőrzés végett köteles a kereskedelmi miniszter által kinevezett műsorellenőrző bizottságnak bemutatni. E bizottságnak, amelynek tagjai között a miniszterelnökség, belügy-, földművelés-, kultusz- és kereskedelmi miniszterek egy-egy képviselője foglalt helyet, jogában áll a műsort erkölcsi, állambiztonsági és kulturális szempontokból felülvizsgálni, az egész műsort, vagy annak egyes számait megváltoztatni, kiegészíteni, stb. Ezenkívül a kereskedelemügyi miniszter jogosult a vállalat működését ellenőrizni, továbbá a vállalat igazgatóságába és felügyelőbizottságába egy-egy tagot kiküldeni. Végül az ellenőrzés céljait szolgálja az is, hogy a berendezésen csak oly hírek adhatók le, amelyek előzetesen le vannak írva és amelyeket a leadó és a vállalat felelős vezetője aláírt. Ezeket a kimondott híreket a vállalat legalább egy évig megőrizni köteles.

A fentiek szerint tehát nálunk a rádióhírmondó-szolgálat ellátása két részre oszlik, ú. m. a műszaki- és műsorszolgálat ellátására. A műszaki szolgálatot maga az állam, illetőleg a m. kir. posta látja el. A műsorszolgálat ellátását a magyar kormány az állami adminisztrációnál mozgékonyabb magánvállalkozásra bízta, de e téren is a legteljesebb felügyeleti és ellenőrzési jogot biztosította a maga számára. A műsorszolgálat ellátását, mint említettük, 1925. év óta a Telefonhírmondó Részvénytársaság végzi s így ettől az időponttól a Puskás Tivadar által létesített telefonhírmondó, továbbá a rádióhírmondó a Telefonhírmondó rt. kezében egyesült. Ennek megfelelően a Telefonhír-

mondó Rt. eddigi cégét is megváltoztatta, illetőleg 1926. év elejétől kezdve, mint Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. gondoskodik a telefonhírmondó és rádióhírmondó előfizetőinek szórakoztatásáról.

Nem volna teljes a szórakoztató rádióra vonatkozó ismertetésünk, ha végezetül pár szóval nem emlékeznénk meg arról az örven-
detes fejlődésről, illetőleg előfizetői szaporulatról, amely a rádióhírmondó-szolgálat bevezetése óta egyre tart. Alighogy 1925. évi december hó 1-én megkezdte a magyar rádióhírmondó a hivatalos működését, egy hónap alatt, 1925. év végéig 16.927 előfizető jelentkezett. Ez a szám 1926. év végén 59.529-re, 1927-ben 83.314-re és 1928 április hó végén, amikor a lakihegyi 60/20 kilowattos adóállomás kezdte meg működését, 98.011-re szaporodott. A lakihegyi adó üzembehelyezésével a rádió előfizetőinek száma oly nagy mértékű emelkedést ért el, aminőre senki sem számított. 1928. év végéig az előfizetők száma 168.553-ra emelkedett, tehát egy év alatt megkétszereződött. Ettől az időponttól kezdve a fejlődés már lassúbb ütemben következett be, de ellentétben egyes külföldi államokkal, ahol az év egy részében visszaesik az előfizetők száma, nálunk az emelkedés állandó. Így 1929. év végén 266.567, 1930. év végén pedig 307.909 volt a rádióengedélyesek száma, amelyből 108.161 Budapestre, 199.748 pedig a vidékre esett.

Ezek az előfizetők foglalkozás szerint 1930. év végén a következőképp oszlottak meg:

Östermelő: 22.219; kereskedő és iparos: 90.887; különféle értelmiség: 118.033; különféle munkásság: 40.251; iskolai tanuló: 5.245; iskola: 543; nyilvános helyiség: 1.567; egyéb ismeretlen foglalkozású: 29.164. Az előfizetők a rendelkezésre álló adatok szerint 194.167 kristály-detektoros, 21.435 egylámpás, 26.030 kétlámpás, 37.078 háromlámpás, 13.984 néglámpás, 6.084 ötlámpás, 2.191 ötnél több lámpás és 6.940 ismeretlen készüléken hallgatják a magyar rádió műsorát.

Amint a fenti statisztikai adatokból is láthatjuk, a magyar rádióhírmondó alig 5 évi működés alatt oly nagy mértékben fejlődött, amely minden hozzáfűzött várakozást messze felülmúlt. Bátran elmondhatjuk, hogy a rádióhírmondó terén egy cseppet sem maradtunk el a nyugati államoktól, sőt azok közül igen sokat megelőztünk, úgy, hogy a lakosság számarányához viszonyítva Magyarország az európai államok sorában a hatodik helyen áll a rádióelőfizetők tekintetében. A rádióhírmondó-szolgálatnak eddigi örvendetes fejlődése azonban egyúttal arra is kötelez bennünket, hogy e téren továbbra is haladjunk előre és kövessünk el minden lehető az eddigi fejlődés fokozása érdekében, mert csak így tudjuk megállni a helyünket az európai népek versenyében. Ez a törekvés vezette az illetékes köröket a multban és vezet most is, amikor a rádióhírmondót még tovább és oda akarják fejleszteni, hogy a magyar szó, a magyar dal és a magyar zene az egész országban a legolcsóbb készülékkel hallható és továbbra is egyik kimagasló pontja legyen az európai népek koncertjének. Az erre vonatkozó tervek már készen vannak és rövidesen meg is valósulnak, de ennek ismertetése már nem tartozik e munka keretébe.